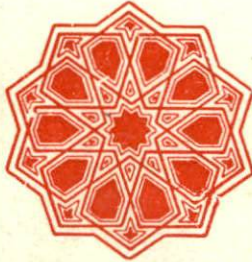

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXVIII

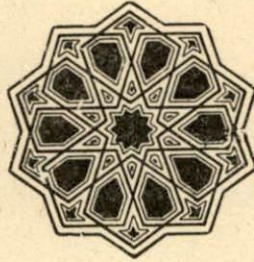

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXVIII

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
Prof. Dr. Hüseyin ATAY <i>Müslümanlarda Şüphecilik</i>	1
Prpf. Dr. İbrahim A. ÇUBUKÇU <i>Yaşayan Yezidilik</i>	23
Doç. Dr. Salih AKDEMİR <i>Al-Udeh'in et-Teşriul Cinâi el-İslâmi adlı eseri tercümesi üzerine</i>	37
Doç. Dr. Hayrani ALTINTAŞ <i>Gelişen Kozmolojide Ateizmin Meseleleri</i>	53
Doç. Dr. Rami AYAS <i>Felsefe ve Sosyal Bilimler Öğretimi</i> ...	73
Doç. Dr. Mehmet AYDIN <i>Din Fenomeni (1)</i>	79
Doç. Dr. Mehmet BAYRAKTAR <i>Cosmolog'col Relativity of ibn al-Arabi</i>	127
Doç. Dr. S. Hayri BOLAY <i>Bizanslı Alimlerin İstanbul'dan kaçmaları ve Rönesansı başlatmaları meselesi</i>	135
Doç. Dr. Selahattin EROĞLU <i>Eski Hukuk mekteplerinde Hadisler</i>	143
Doç. Dr. Selahattin EROĞLU <i>Talâk Hakkında Kur'an-ı Kerim'in Genel tutumu</i>	159
Doç. Dr. Mustafa FAYDA <i>İslâm Dünyasındaki ilk şehir tarihleri ve İbn şebbe'nin Medinei Münevvere tarihi</i>	
Doç. Dr. Sabri HİZMETLİ <i>İbâdilikte Velâyet ve Berâet İnancı İslâm Kültürünün doğuşu</i>	167
Doç. Dr. İsmet KAYAOĞLU <i>İslâm Kültürünün Doğuşu</i>	205
Doç. Dr. Günay TÜMER <i>Çeşitli yönleriyle Din</i>	213
Doç. Dr. Ahmet UĞUR <i>Kemalpaşazade'nin VIII. Defteri</i>	269
Doç. Dr. Mücteba UĞUR <i>Va'z, Kıssacılık ve Hadiste Kussâs</i> .	291

Doç. Dr. M. Sait. YAZICIOĞLU <i>İnsan fiili ve bir Kur'an-ı Kerim ayeti</i>	327
Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir ABDULKERİMOĞLU <i>İki Vesika..</i>	335
Yrd. Doç. Dr. Münir KOŞTAŞ <i>Din Sosyolojisine giriş</i>	355
Yrd. Doç. Dr. Münir KOÇTAŞ <i>De l'euseignement traditionnel a l'euseignement moderne</i>	371
Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman KÜÇÜK <i>Sih Dini</i>	391
Yrd. Doç. Dr. Münir ATALAR <i>Surre-Name</i>	419
Dr. Hayri KIRBAŞOĞLU <i>Allah'ın Kelâmı olması Açısından Kur'an'ın mahiyeti ile ilgili ihtilaflar.</i>	427
Doç. Dr. S. Hayri BOLAY <i>Kitap tanıtma ve tenkidi</i>	445
Doç. Dr. Selahattin EROĞLU <i>Kitap Tanıtma</i>	451
Yrd. Doç. Dr. Münir ATALAR <i>Kitap Tanıtma</i>	457
Dr. Nesimi YAZICI <i>Kitap Tanıtma</i>	459

İSLÂM KÜLTÜRÜNÜN DOĞUŞU

Prof. Dr. İsmet KAYAOĞLU

Dünya üzerinde ismini her tarafa duyuran büyük medeniyetler kurulmuş ve yaşamıştır. Bu medeniyetler yaşadıkları devir ve yere göre değerlendirilir. Tabii ki eski medeniyetleri, çağımızda hakim olan teknoloji ve kültür ile değerlendirmek uygun olmaz. Onları ancak kendi muhitlerinde ulaştıkları kültür ve maddî medeniyet unsurlarıyla değerlendirmek uygun olacaktır.

Dünyada büyük alanlara ve topluluklara yayılan isminden tarihde çok söz edilen medeniyetler olduğu gibi bunun tersi de mevcuttur. Milattan önce **Önasya**'da, **Mısır**'da büyük medeniyetlerin kurulduğunu bilmekteyiz. Bugün bu medeniyetlerden ayakta kalan eserlere ve müzelerde teşhir edilen kalıntılara, hayranlıkla bakmaktayız. Milattan sonra ilk ve ortaçağlarda zaman ve mekân itibarıyla bize yakın olan medeniyetler yaşamıştır: **Yunan Medeniyeti**, **Roma Medeniyeti**, **Sasani Medeniyeti**, **Osmanlı Medeniyeti** en parlak medeniyetler olmuştur. Bu medeniyetlere ilaveten **Çin**'de ve özellikle **Hind**'de dinî düşünce ve hikmet gelişmiş ve **Bati**'ya intikâl etmiştir.

Bugün artık kesinlikle anlaşılmıştır ki, hiçbir medeniyet kendi başına olgunlaşmamıştır. Her medeniyet kurulduğu yerde kendinden önceki medeniyetlerden bir takım unsurlar aldığı gibi kendinden sonra kurulan medeniyetlere de maddî ve manevî katkılar sağlamıştır. Bu bakımdan **Eski Mısır Medeniyeti**, **Eski Yunan Medeniyeti**, **Sasani Medeniyeti** gibi medeniyetlerin içinde mahallî dehâ ve usurlar olduğu gibi, daha öncekilerin geliştirip getirdikleri unsurlar da vardır. Aynı şekilde **İslâm Medeniyeti**'nde de inanç esasları dışında, maddî medeniyet ve kültür unsurlarının eski medeniyetlerdeki izlerine rastlamak mümkündür. Kendi içine kapalı bir medeniyetin doğup geliştiği görülmemiştir.

Burada **İslâm Medeniyeti**'ni ele alır ve üzerinde düşünürsek bunun temelde bir din üzerine dayanan bir medeniyet olduğu görülür. Belki bu bakımdan Yunan ve Bizans Medeniyetlerinden daha çok manevî

Bilimlere ve bunların ürünlerine yer veren bir medeniyet olarak kendini gösterir. Temelindeki **Tek Tanrı inancı** ile dini karakterde bir medeniyet olarak ortaya çıkarken **çevre unsurlarını** da, geliştikçe bünyesine katmıştır. Hicaz topraklarında doğarken eski **Arap** yaşayışından, **Suriye** ve **Mısır'da Eski Yunan Medeniyeti'nden**, **Kuzey Afrika'da Berberi'lerden**, **Irak** ve **İran'da Sasani Medeniyeti'nden**, oluşuma hazır İslâm Medeniyeti, geniş bir zaman süreci içinde, kültür, gelenek ve düşünce miraslarını kendi potasına alıp eritmiştir.

Bu eski kültür ve medeniyetlerden **etkilenme** bir kusur değil, aksine **İslâm Medeniyeti** ve düşüncesine zenginlik katan değerlerdir. Çeşitli ırk ve inançların yeni kültür içinde mutlaka bir katkısı bulunacaktır. **İslâm Medeniyeti**, eskiden batılıların dediği gibi bir **Arap Medeniyeti** değildir. Bu medeniyetin içinde Araplarla birlikte **Türk, Fars, Hind, Berber** v.s. milletlerin de payları vardır.

Bir de **İslâm Medeniyetini** olmuş, bitmiş bir medeniyet olarak görmemek gerekir. Kanaatimizce **İslâm Medeniyeti'nin bir klâsik dönemi** olmuştur. Bu X., XI. yüzyıllara rastlar. Şimdi yaşayan bir **İslâm Medeniyeti** bulunmamaktadır. Ancak yukarıda adı geçen medeniyetlerden farklı özellikleri olan bir **İslâm Medeniyeti'nden** söz edilir. **İslâm Medeniyeti'nin** maddî ve manevî temelleri vardır. Manevî temel **Kur'an-ı Kerim** ve **Hz. Muhammed'in** yaşayış esprisi ve sözleridir. O halde bu medeniyetin her zaman canlı kalan bir yanı vardır. Bugün teknolojinin hâkim bulunduğu dünyada müslümanlar bilim, düşünce ve teknolojiye yükselirse yeni bir **İslâm Medeniyeti'nden** söz edilebilir.

Şimdi **Klâsik İslâm Medeniyeti'nin** doğuşunu sağlayan unsurları tetkik edelim. Bunların başında İslâm Dinini yaymak için yapılan **fetihler** ve bunun sonucu elde edilen **maddî zenginlikler** gelir. Acaba İslâm Dini neden bu kadar süratle yayılmıştır. Tabii bizim söylediğimiz Hak din olmasının yanı sıra başka faktörler de var mıdır?

Eskidenberi **Batılıların** da etkisiyle şu fikir ileri sürülür: Müslüman olan Araplar, İslâm gayretiyle ellerinde kılıç, heyecanla ileri atıldılar. Bir elde **Kur'an**, bir elde **kılıç** savaşan bir mücahid imajı vardı. Bu fikir bütünüyle doğru değildir. Zira müslüman fâtilhlerin, gittikleri yerde ölümle müslüman olma arasında bir tercih yaptırma kararları yoktu. Ehli kitap olanlar üzerinde zor kullanmadıkları gibi, İslâmın geleceği için bir takım **iktisadî meseleleri** de ön plana aldılar. Bu düşünce ve politika dinin süratle yayılma sebeplerinden biridir.

Dini ve Ekonomik sebepler dışında **çevre şartlarının** da önemli katkısı vardır. Daha İslâmın doğuşuna yakın yıllarda **Bizans** ve **Sasani**

imparatorlukları sonu gelmez savaflara girmişlerdi. **Bizans** egemenliğinde bulunan **Suriye** ve **Mısır**'daki halk güdülen malî siyasetten ve dinî münakaşaların doğurduğu gergin ortamdan memnun olmadığı gibi **Sasani**'lerin idaresi altındaki **Mezopotamya** ve **İran**'da yaşayan insanlar da baskıdan, feodal düzenden son derece rahatsızdı. Bu çevre şartları İslâmı kucaklamalarını kolaylaştırmıştır. Buna bir de hakkı teslim etmek gerekirse Arapların içinden çıkan üstün nitelikli komutan ve askerlerin savaş azimlerini katabiliriz. (Halid b. Velîd, Amr b. Âs, Ukbe b. Nâfi gibi. Yermuk ve Kadisiye'de Bizans ve Persler sayıca çok oldukları halde müslümanlar galip gelmişlerdir).

* * *

İslâm Dinini yaymak için yapılan fetihlerden sonra, yeni toplumu birleştirici bir kültür birliğinin hemen teşekkül etmediği görülür. Fetihlerin ertesinde ırk ve dil bakımından olduğu kadar adet ve görenek bakımlarından da değişik toplulukların İslâm cemaatine girdikleri müşahede ediliyor. O halde İslâmın yayılışı ile kültürün yayılışı atbaşı yürümektedir. **Irak** ve **Suriye**'de yaşayan halk çoğunlukla **Sâmi** olduklarından **Arapça**'nın burada klâsik dil olarak yayılması kısa sürede mümkün olmuştur. **Sâmi** bir ırk olmayan, üstelik köklü bir kültürleri bulunan **İran**'da halkın **İslâmlaşması** mümkün olduğu halde, **Araplaşması** mümkün olmamıştır. **Mısır**'da **Doğu Kilisesi**'ne bağlı **Kopt** unsurların sayıları gittikçe azalmış, İslâm mihveri içerisinde eriyerek onların İslâmlaşması ve Araplaşması kısa zamanda olmuştur.

Sâmi ve **Âri** milletlerle **Türklerin** karşılaşması, yüksek bir fikir ve sanat hayatının doğmasına sebep olmuştur. Çeşitli ırklara mensup olan bu milletler müslüman medeniyetine ırklarına has olan dehalarıyla birçok hususiyetler kattılar.

İslâm kültürünün doğuşu ne surette olmuştur. sorusuna, bir kültürün ortaya çıkışına sebep olan birçok faktörlerin yanısıra, kategorik olarak aşağıdaki şu üç faktörü sayarak cevap vermek mümkündür.

- 1- Siyasî bir faktör olarak hilafet konusunda ortaya çıkan durum ve haklı olduklarını söyleyen tarafların delilleri.
- 2- Dinî konularda Kur'an'ın yorumu. Fıkıh mezheplerinin doğuşu, Kelâmî münakaşaların yapılması.
- 3- Yapılan tercümelerin rolü.

1- **Hz. Muhammed**'in vefatından sonra, müslümanlara dinî ve dünyevî işlerde rehber olacak kişinin seçimi, O'nun yerine kâim olacak

kişinin (halifenin) kim olacağı, sahabe arasında ihtilafa sebep olmuştur. **Şiâ**, **mürchie** ve **hariciler** diye adlandırılan **dini-siyasî topluluklar** bundan doğmuştur.

Şia'nın esası, halifelik veya kendi tabirlerince imamlık meselesine dayanır. **Hz. Ali** hem **Peygamber**'in en yakın akrabası ve hem de şahsiyeti itibarıyla hilafete en layık kişidir. **Peygamber**'den sonra **imam**, **Ali b. Ebi Talib** olup ondan sonrakiler ilahî bir tayin ile onun soyundan teselsül ederler. **Şii**'lerce **imamı** bilmek ve ona itaatte bulunmak imandan bir cüz teşkil eder. İmam bir hata işlemez ve masumdur. Ona mutlak itaat gerekir.

Diğer bir siyasî grup **Sıffin savaşı** esnasında ortaya çıkmıştır. Bunlara **Hariciler** denir. Bilindiği gibi **Muaviye**, şehid edilen akrabası üçüncü halife **Osman**'ın kanını dava ederek **Ali b. Ebi Talib**'in halifeliğini tanımayanlara önderlik etti. **Sıffin** savaşında yandaşlarının yenilmek üzere olduklarını gören **Amr b. As** bulduğu bir hile ile **Kur'an** âyetlerini mızraklarının uçlarına takarak **Kur'an**'ın iki taraf arasında hakem olmasını istemişti. Bunun üzerine Allah'ın kitabına karşı savaşılamayacağına inananlar savaşı kesti. Bu esnada **Kur'an**'ın hakem olmasını isteyen bir grup ortaya çıktı ki, işte bunlar daha sonra **hariciler** diye tanınacaktır. **Ali**'yi hakeme baş vurmaya kabul ettiği için itham ettiler ve onu bir hayli meşgul ettiler. Her hususta **Kur'an**'a müracaat etmenin gerekliliğine inanırlar. Ancak **Kur'an**'ın gerçek hakem olacağını kabul ederler. Halifelğe müslüman olan herkesin, hattâ azad edilmiş bir kölenin bile getirilebileceğine inanırlar.

Hariciler, **Hz. Osman**, **Hz. Ali** ve bunların taraftarlarını, **Şia** ise halifeliği gasbeden **Hz. Ebu Bekir**, **Hz. Ömer**, **Hz. Osman** ve yardımcılarını tekfir ediyordu. Bunların her ikisi de **Emevileri** kafir sayıyordu. Bir grup müslüman da haklı ve haksızları tefrik edemeyerek hükmü Allah'a bırakıyordu. Bunlara **Mürchie** adı verilmiştir. Bunlar dinî amelleri imandan bir parça saymadıkları gibi, büyük bir günah işleyen kişinin kâfir olacağını kabul etmiyordu.

Böylece görüldüğü gibi başlangıçta kim halife olacak şeklindeki düşünceler siyasî gruplaşmalara ve fikir ayrılıklarına kaynak teşkil etmekte idi.

2- İslâmiyet, sâde bir çöl hayatı yaşayan Arabistan'ın dışına çıkarak, eski medeniyetlere beşik olan **Mısır**, **Filistin**, **Mezopotamya** ve **İran**'a yayıldığı zaman birçok yeni olaylarla karşılaştı. Sosyal münasebetler artarak ticaret ve idare düzeni karmaşık bir hal aldı. Yeni

hayatın, çeşitli sorunlarını müslümanlığı kabul eden kişiler, İslâmın ruh ve prensiplerine göre çözümlenmek istediler. Müslümanlara bu konularda önder olacak üstün zekâ ve ince kavrayışa sahip birçok kişi temâyüz etti. Bunlar arasında İslâm Fıkhnın kurucuları ve önderleri olan dört ünlü kişi vardır: **İmam Ebu Hanife** (öl. H. 150 /M. 767), **İmam Mâlik** (öl. H. 179 /M. 795), **İmam Şafii** (öl. H. 204 /M. 819), **İmam Ahmed b. Hanbel** (öl. H. 241 /M. 855). Aynı zamanda mezhep imamı olarak kabul edilen bu şahsiyetler müslümanlara **Kur'an** ve **Sünneti** kendi anlayışlarına göre açıkladılar. Bu yolla müslümanlar bunlar arasında istedikleri kişinin yolundan gitmişlerdir. İşte mezheplerin doğuşu bundan ileri gelir.

Bu imamlar, iman, ahlâk ve İslâmın temel görüşlerinde ihtilafa düşmemişlerdir. Ancak muâmelâtta ve ibadet biçimlerinin ayrıntılarında farklı görüşlere sahiptirler. Dinî bilgilerine dayanarak **ictihadda** bulunmuşlardır.

M. 657 tarihinde **Emevilerin** iktidara sahip olmalarından sonra halifeliğin hukukî dayanağı, halife veya imam olacak kişinin nitelikleri etrafında yapılan tartışmalara ilaveten kişilerin düşünce ve fiillerinin değerlendirilmesine başlanmıştır. Büyük günah işleyen kişinin durumu, insanın fiillerindeki sorumluluk derecesi, adalet ve Allah'ın sıfatları, inanan ve büyük günah işleyen kişinin yeri münakaşa konusu olmuştur. **Mürcie**, **Kaderiye**, **Cebriye**, **Mutezile ekolleri** dinî nasların anlayış farklılıklarına göre şekillenmeye başlamıştır.

Bu fikir cereyanları içinde, daha sonra düşünce hayatından isminden bir hayli bahsettirecek olan akılcı bir kelim ekolü ortaya çıkmıştır ki buna **mutezile** adı verilmiştir. Ehl-i hadis denilen İslâmî naslarla savunanlara karşı, **Mutezile** akla ve insan ilmine önem vermekte idi. Mutezilî bilginler hristiyan kelamcılarının Tanrı ve Tanrı'nın sıfatları hakkındaki fikirlerini ve İslâmiyete karşı ileri sürdükleri fikirleri -ki bunlara refutation denir-biliyorlardı. Eski Yunan düşüncesinin etkisiyle inanç meselelerini münakaşa konusu etmekte idiler. Bunlar, insan fiillerinde hürdür; Allah'ın sıfatları zaatı ile birlikte vardır, en önemlisi kâdem sıfatıdır; Kur'an mahluktur (sonradan yaratılmıştır) gibi fikirler ileri sürdüler. Bu yüzden de **muhaddislerle**, **kelamcılar** arasında şiddetli tartışmalar doğdu. Biri **naklin** diğeri **aklın** üstünlüğünü benimsedi. Mutezilî düşünceyi benimseyen halifeler bile oldu. **Memun** bu görüşü benimseyerek, halka onu zorla kabul ettirmeye kalktı.

Mutezile ekolünden olanlar akla önem vermeye birlikte, bazı görüşlerinde muhatabına düşünce özgürlüğü tanıyıyordu. Ayrıca her

nası kendi sistemlerine uydurmak için gerektiğinde tevil ediyorlardı. Bazı nakilciler nasıl akla karşı tutucu idiyse, **Mutezile** de vicdan özgürlüğü konusunda tutucu idi.

Dinde aklın ve naklin yeri olduğunu ve her ikisine de gerektiği yerde baş vurmanın lüzumunu **Eşariye** ve **Maturidiye** ekolleri kabul ettiler. Böylece ortaya çıkan kelâmî ekoller **İslâm Düşüncesine zenginlik** getirdi.

3- **Hristiyan kültür muhitlerinde** daha önce okunan ve kullanılan Yunanca felsefî ve bilimsel **klâsik eserler** İslâm Düşüncesi üzerinde etkili olmuştur. İslâm düşüncesini tamamen, tercüme faaliyetlerinin neticesine bağlayan bilginler vardır. Bu görüş fazla iddialı görülmekle birlikte, **İslâm felsefesinde Yunan felsefesinin** büyük etkisi inkar edilemez. Halifeler, **Aristo**'nun, özellikle mantıkla ilgili risalelerini, **Eflatun**'un ve **Ptoleme**'nin yazdıklarını hiç çekinmeden **Arapçaya tercüme** etmeye teşvik etmişlerdir. Hristiyanlığın ve maniheizmin doktrinlerini reddetmek için onların kullanmış oldukları delil metotlarını müslüman bilginlerin de öğrenmelerinde beis görmemişlerdir. **Halife Memun** (813-833) **Beytul-hikme** (veya **Darülhikme**) adlı kurumu bu amaçla kurmuş, bir art düşünce olmadan yabancı eserlerden İslâmın müdafaası için yararlanılmasını sağlamıştır. Ancak bu hususu menfi olarak değerlendirenler ve felsefî düşünceye karşı çıkanlar da olmuştur.

İslâm düşüncesinin doğuşundan bahsedilirken **tasavvuf**'dan da bahsetmek gerekir. Zira tasavvuf önceleri bir yaşayış biçimi olarak görünüyorsa da fikir seviyesinde de meyvelerinin ortaya çıktığı müşahede edildi. Yukarıda anlattığımız, çoğu bilgiye ve akla dayanan ve İslâmiyeti görünen şekliyle anlayanların yanı sıra kendilerini manen Allah'la bütünlemek isteyen ve O'na tevekkülü, sade bir hayatı seçen kişilerin İslâm cemaati içinde yaşadıkları gözlenmiştir.

İlk devir **tasavvuf hayatı** samimî bir zühd ve takva hayatı olarak kendini gösterir. Müslümanlar arasında **Hz. Osman** zamanında başlayan Emevîlerde artan bir zenginlik ve refah karşısında fakrî zaruret içinde yaşamaktan daha çok, sade bir hayat sürmek isteyenler oldu. Tasavvufun başlangıcı, böyle hayat tarzına dayanır. Bu tarz yaşayış **Peygamber** ve O'nun yakınında bulunan **Ehlü's-suffa**'nın hayatını taklit etmek şeklinde anlaşıldı. Buna göre tasavvufun İslâma dışarıdan girdiğine inanmak doğru değildir. İslâm toprağı üzerinde **hristiyan**, **maniheist**, **hindu tesirleri**'nin izleri hissedilse bile, tasavvufun kendiliğinden doğduğu görülmektedir. Ancak bu hayatın izahında II. hicrî yüzyıldan

itibaren hind ve helenistik etki'nin, mistik edebiyatın katkılarının büyük olduğu farkedilir. Meselâ, dünyayı **İlahî Varlık**'ın bir aynası olarak gören **Platoncu nazariye**'ye müslümanlar Tanrıya ulaşmak için **merte-beler** koymuşlardır. (Sudur nazariyesi). Bu varlık aleminden **Gerçek Alem**'e ulaşmak (fenâ fillah) için şahsî varlıktan kurtulmak gerektiği çeşitli şekillerde izah edilmiştir.

Tasavvuf ehli, şekli ibadet'in dışına çıktığı ve bazı hallerde şiî inançlara yakınlığı dolayısıyla **kelamcılar** ve **hadisçiler** tarafından iyi gözle görülmedi. **Modernist** görüş açısından, İslâm tasavvufu, tamamiyle yeni bir Allah anlayışı, ibadeti otomasyondan kurtarma, ahlakî olgunluk gibi deruni değerleri ortaya koymuştur.

Böylece İslâm'da ilk düşünce akımlarını ve bunu hazırlayan etkileri kısaca açıklamış olduk. Görüldüğü üzere İslâm kültürünün oluşması bu iç ve dış katkıların zamanla sentezinden ortaya çıkacaktır. Bu kültürün sanat ve bilimle birleşmesiyle de İslâm Medeniyetletinin doğuşuna şahit olacağız. Öyle bir medeniyet ki gittiği her ülkenin yerel zenginliklerini özümseyerek **İslâm Dininin damgası**'nı vuran evrensel bir medeniyet olacaktır.